

אגדת ההיום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד, סביב הדף היומי >> ז-יג אייר >> קידושין סה-עא

גובהה של ארץ ישראל

רקע: הפרק עוסק במפעל בירור הייחוס של עם ישראל בידי עזרא, בתקופת בית שני. בפתיחת עיסוק הגמרא בנושא, היא שמה לב לביטוי שנאמר במשנה: "עלו מבבל"

למה נאמר דווקא עלו מבבל, לומר "הלכו לארץ ישראל"? המשנה כדרך אגב רצתה ללמד אותנו דבר, כפי שנאמר בברייתא:

וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך - מכאן שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.

מקשה הגמרא על הברייתא:

מובן כיצד לומדים מהפסוק שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, שכן בתחילת הפסוק מדובר על עלייה לבית הדין הגדול שהיה במקדש. אבל מניין שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות? משיבה הגמרא שזוהי נלמד מפסוק אחר, בספר ירמיה, שלפיו לעתיד לבוא לא יאמרו רק שה' העלה את ישראל ממצרים, אלא שהעלה אותם מבבל ומכל הארצות שגלו אליהן. מכאן שעל כל הארצות נאמרה לשון עלייה לארץ ישראל.

שאלות, כיוונים ונקודות למחשבה

כיצד הברייתא התעלמה מהבעיה שהפסוק מדבר על בית המקדש ולא על ארץ ישראל?

כיצד הגמרא לומדת מפסוק אחר שלא נאמר בברייתא? האם זו כוונת הברייתא?

האם הארץ גבוהה כבר עכשיו, או רק לעתיד לבוא, כשתתגשם נבואת ירמיה?

מדוע דווקא קטע זה פותח את סוגיית ייחוס עם ישראל בעלייה מבבל?

אגדה אחת בשבוע: קידושין ס ט א

משנה: עשרה יוחסין עלו מבבל...

גמרא:

מאי איריא דתני: 'עלו מבבל'? ניתני: 'הלכו לארץ ישראל'? מלתא אגב אורחיה קמשמע לן, כדתניא:

(דברים יז) 'וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך',

מלמד, שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.

בשלמא "בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל", הינו דכתיב: (שם) "דברי ריבת בשעריה, וקמת ועלית",

אלא, "ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות" מנא לן? דכתיב:

(ירמיה כג) "לכן, הנה ימים באים, נאם ה', ולא יאמרו עוד חי ה' וגו', כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא וגו'."

אגדה היום

גיליון 30 | קידושין סה-עא |
גובהה של ארץ ישראל

חוזרים לגובה *השאלה בסוגיה*

עלייה ראשונה, עלייה
שנייה

קטע מפרשנות האגדה

מתוך מאמר מאת ד"ר אליקים
ניסים, "שמעתין"

שיאי גובה רבים יש בעולם שהם גבוהים משיאי גבהיה של ארץ ישראל, כדוגמת האוורסט בהרי ההימלאיה (8848 מטר מעל פני הים), הרי אלבורז בפרס (5604), הרי האלפים בשווייץ (4545)... לעומת: שיא החרמון (2814), ג'בל דרוז (1800). כיצד אפוא אמרו שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות?

... שתי תשובות לדבר, האחת בתחום הגאוגרפי-טופוגרפי והשנייה בתחום הרוחני.

א... באמרם "ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות", כוונתם למקומות יישוב בהרי ארץ ישראל שהם גבוהים ממקומות יישוב אחרים בארצות אחרות שיישוביהם לא היו בגבהי ההרים אלא בשפלה ובעמק...

ב... הקביעות דלעיל על גבהם של ארץ ישראל, ירושלים ובית המקדש התבססו על הבנת הפעלים "עלה" ו"ירד". והנה לפעלים אלה יש גם משמעות רוחנית, כפי שכתב הרמב"ם במזורה נבוכים (א):

"... הירידה והעלייה שני שמות מונחים בלשון העברי לנחיתה ולסליקה, וכאשר נעתק הגוף ממקום מסוים למקום נמוך ממנו אומרים ירד, וכאשר נעתק ממקום מסוים אל מקום גבוה מאותו המקום אומרים עלה. ואחר כך הושאלו שני השמות הללו לרוממות וגדולה..."

*קישור למאמרים נוספים: [בגליל](#)
היום בפייסבוק*

אפשר לדמיין את הסיטואציה בבית המדרש שבבבל. התנא, האיש המופקד על הקראת המשניות והברייתות, מצטט את האמרה הישנה שנאמרה בארץ ישראל. באופן טבעי, הוא מזכיר בנשימה אחת את עליונותו של בית המקדש לעומת ארץ ישראל, ואת עליונותה של ארץ ישראל לעומת שאר הארצות. אבל בבבל זה לא עובר בשתיקה. החכמים מקשים: מנין? מי אמר שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות?

את השאלה הזאת אפשר לשאול במישורים שונים. מבחינה טופוגרפית, ברור שבית המקדש נמצא על הר, ואי אפשר לוותר על עלייה בדרך אליו, אבל האם אפשר לומר שארץ ישראל היא הגבוהה ביותר בעולם? מבחינה רוחנית, קדושתו של בית המקדש איננה ניתנת לערעור, זהו מקום גילוי השכינה, אבל באיזה מובן ארץ ישראל עדיפה על ארצות אחרות? מבחינה היסטורית, כשהמקדש חרב וחלק גדול מארץ ישראל נמצא בגלות, האמנם יש לארץ השוממה יתרון כלשהו?

הגמרא עונה ולא עונה. את תשובתה היא יונקת מן הנבואה. לעתיד לבוא, מביטי ירמיהו, לא יאמרו רק שה' העלה את ישראל ממצרים (כאן אולי טמונה תשובה לטענה שאפשר היה לטעון, שכבר מצינו בתורה שמעבר ממצרים לישראל נקרא עלייה; גם אם ישראל גבוהה ממצרים, אין הוכחה שהיא גבוהה מכל הארצות) אלא שהוא העלה אותם מכל הארצות. אם כן, מתי תתברר עליונותה של ארץ ישראל? לעתיד לבוא. עכשיו לא רואים זאת. ייתכן שחז"ל, כששנו את הברייתא הזאת, חשו בבירור את עליונותה של ארץ ישראל כפי שחשו בזמנו את עליונות המקדש, אבל מאז התרחק העם מארצו וקדושת הארץ פסקה מלהופיע בגלוי. ארץ ישראל נותרה עליונה, אבל זמנית זה לא בא לידי ביטוי. אם כן, מתי נחוש את קדושת הארץ בפועל? מתי יהיה לנו ברור עניינו של הפער בין ארץ ישראל לכל ארץ אחרת? לכאורה, רק בעתיד. בינתיים אנו, מימי התלמוד עד היום, שומרים אמונים לארץ מכוח האמונה.

עם זאת, אולי אפשר לדייק ולומר שהפסוק אינו מדבר בהכרח על הגאולה השלמה, אלא על קיבוץ הגלויות. ברגע שיעלו מהרבה ארצות לארץ ישראל, היא תהיה עליונה מכל הארצות. אולי זה מתרחש במובן הרוחני הנסתר, ואולי זו תוצאה פשוטה של עלייה מארצות שונות: מפגש של יהודים מהרבה ארצות יוצר קומה גבוהה יותר. החיבור בין שני צדדים גבוה מסך חלקיו. לזאת אולי התכוון המהרש"א, כשכתב על אגדתנו כי ארץ ישראל נקראת גבוהה מפני שהיא במרכז העולם - מה שבמובן מסוים נכון גם גיאוגרפית, כיוון שארץ ישראל ממוקמת באמצע בין יבשות אסיה, אירופה ואפריקה. המרכז הוא המקום שבו נפגשים כל הצדדים, מכל הקצוות.

כשעם ישראל עלה ממצרים התברר רק היתרון על המצרים, וכך היה גם בעלייה מבבל, אבל כשהעם עולה מכל קצוות תבל - רק אז יכול להיווצר פסיפס שלם, מגוון, מרהיב, המעיד על בורא אחד שיצר את הכל. העמק שלך וההר שלי נפגשים עם נוף ישראלי, ויוצרים שיר חדש לה' העולה מכל הארץ.